ریاحین الشریعة

در ترجمهٔ

دانشمندان بانوان شیعه

جلد پنجم

تألیف

آقای شیخ ذبیح ... محلاتی

دار الکتب الاسلامیّة

کف غضبه کف الله عنه عذابه ومن حسن خلقه بلغه الله درجة الصائم القائم)

یعنی فاطمه بنت الرضا علیها السلام ازپدران خود ازحضرت رسول روایت کردندکه فرمود هر که بازدارد غضب خودرا بازدارد خداوند تعالی ازاوعذاب خودرا وکسیکه نیکو کند خلق خود را برساند خداوند تعالی اورا بدرجه کسیکه روزه دار و قائم بعبادت باشد .

ونیز شیخ صدوق روایت کرده مسند اعن فاطمه بنت علی بن موسی الرضا عن ابیه الرضا عن آبائه عن علی علیه السلام قال لایحل ان یروع مسلما)

یعنی جائز نیست ازبرای کسیکه بترساند مسلمانیرا ودر کتب انساب نیز ذکر کرده اند که حضرت رضا را دختری بوده فاطمه نام که زوجه محمد بن جعفرابن قاسم بن اسحق بن عبدالله بن جعفر بن ابی طالب بوده

وشیخ شبلنجی درنورالابصار اورا ذکر کرده وکرامتی ازبرای آنمخدره نوشته (منتهی الامال)

السیدة الجلیله فاطمة المعصومة

بنت موسی بن جعفر المدفونه بارض قم لایخفی که تاریخ تولد ووفات این بانوی عظمی فاطمه معصومه تاکنون معلوم نشده است بلکه زندگانی این مخدره و دوره حیوة اومجهول مانده که آیا شوهر کرده است یا خیر آیا اولادی داشته است یاخیر آیا چند سال دراین دنیا زندگانی کرده درچه ماهی ازمدینه حرکت کرده و چه سالی و چه ماهی وچه روزی ازدنیا رفته آیافوت او قبل ازشهادت حضرت رضا ع بوده یابعد ازشهادت ایشان بی اعتنائی بشان تاریخ مستلزم این مجهولات است

واما آنچه را که بعضی ازجهت بعضی ازاغراض نسبت میدهند که فلانه مجتهد درمدینه طیبه تعیین یوم وفات وتولد آن مخدره را استخراج ازکتاب لواقح الانوار کرده بی اصل است برای اینکه کتاب لواقح الانوار در نظر این قاصر موجود است و اصلاچنین مطلبی دراو نیست حقیر احتمال دادم شاید کتاب دیگری باشد تا اینکه

خدمت علامهٔ نسابهٔ دانشمند آقانجفی شهاب‌الدین تبریزی شرفیاب شدم این مطلب را عنوان کردم فرمودند کسیکه چنین جعلی کرده من اورا ملاقات کردم معلوم شد غرضی داشته که ذکر آن مصلحت نیست تجاوزالله عن زلته)

درجلد سوم احوالات موسي بن‌جعفر از مجلدات ناسخ التواریخ ص ٦٧ باین عبارت گفته حضرت ولیة الله تعالی وصفیة خاتون خلق جهان و ناموس خداوند عالمیان عابدهٔ زاهدهٔ متقیه عارفه کامله مستورهٔ مخدره معصومه فاطمه دختر حضرت امام موسی کاظم علیه‌السلام را مقامی عالی ومنزلتی متعالی وشأنی رفیع ومکانی منیع است که خداوندش عطا فرموده است .

سپس میگوید موسی بن جعفر علیهما السلامرا بقولی چهار دختر فاطمه نام داشته کبری ووسطی وصغری واخری اما مشخص نیست که صاحب ترجمه کبری است یا صغری یا وسطی اما ازحیثیت شأن ومقام جلیل البته فاطمه کبری است و مخدره عظمی است چنانکه لقب شریف این مخدره بمعصومه براین معنی دلالت دارد

مزار کثیرالانوارش در مدینةالمؤمنین قم است وحرم محترمش ملجأ زائرین و تمام مسلمین و مؤمنین ومحل اجابت دعوات وبروز کرامات وخوارق عادات ودرگاه عرش بنیانش مسکن عباد وموطن زهاد است بقعه وضریح شریفش از طلا وسیم مطلا درکمال زیبائی ممتازاست وهر روز برعمارت وزینت آن ازهرجهت افزوده میشود و ثواب زیارتش اجرومزد زیارت ائمه هدی علیهم‌السلام است

وچون مأمون عباسی درسال دویست ازهجرت حضرت رضا را بخراسان طلبید خواهرفرخنده سیرش درسال دویست یکم ازهجرت درطلب ملاقات برادروالاگهرش بیرون آمد وراه درسپرد تا بساوه رسید درآنجا بیمارشد پرسید از این مکان تا بقم چقدر مسافت است عرض کردند ده فرسنگ است آنمخدره فرمان داد که اورا ازساوه بجانب قم حرکت دهند .

فرمود

وبعضی گفته اند که دراین زمین یعنی ساوه دومرتبه عذاب نازل شده است مرا

بجانب قم حمل کنید چون بقم رسید در خـانهٔ موسی بن خـزرج بن سعد الاشعری منزل فرمود .

اما روایت صحیح تر این است که چون خبر ورود خاتون روزگار فاطمه معصومه علیها السلام بآل‌سعد رسید بجمله اتفاق کردند برای استقبال بیرون شدند وخواستار گشته‌اند که درشهرقم عز نزول ارزانی دارد وازمیان آنجماعت موسی بن خزرج به تنهائی بیرون آمد وچون بشرف ملازمت آن اختر آسمان عصمت وطهارت افتخاریافت مهار شتر آنحضرت را بگرفت و بجانب شهر بکشید و بآن فخریه ومباهات میکرد که موفق باین خدمت شده‌است و آنحضرت عصمت آیت رادرسرای خود فرود آورد و آن صدیقهٔ مکرمه شانزده روزویا هفده روززندگانی کرده از آن پس روح پاکش بریاض قدس پروازکرد .

چون بدن شریفش را غسل دادند و کفن نمودند جنـازهٔ شریفش را بمقبرهٔ بابلان که فعلا محل قبرشریف اواست حمل کردند ودرسردابیکه برای مدفن شریفش حفر کرده بودند فرود آوردند .

این وقت درمیان آل سعد گفتگوشد که چه کسی آنمخدره را بخاك بسپارد و داخل قبر اوشود آخرالامر اتفاق نمودندکه پیرمرد سالخورده صالح متقی قـادرنام آن گوهر پاك را بخاك سپارد چون بطلب آنمرد رفته اند بناگاه از دامنهٔ صحـرا دو سوار نقابدار پیدا شدند چون بنزدیك رسیدند ازمـرکب خود پیاده شدند وبر آن جنازه نماز بگذاشته‌اند و بسرداب داخل شدند و جنازه را بگرفته اند درآنجا دفن نمودند سپس بیرون آمدند و سوار شدند ورفته‌اند وکس ندانست کـه ایشان چـه کسانی بودند .

سپس موسی بن خزرج سقفی و سایبانی ازبوریا بر سرقبر آن بی بی عالمیـان برافراخت تا هنگامیکه علیا جناب زینب دختر امام محمد تقی وارد قم گردید قبه‌ای بر آن مرقد مطهر بنیان نهاد وهمه روزه بعمارت او افزوده گردید تا امروز که گنبد

طلای او سر بفلك كشيده و آستان ملك پاسبان او درعظمت و بها وزينت بمرتبه اعلا رسيده .

ثواب زيارت آن معصومه ع

اول ـ علامهٔ مجلسی درمزار بحار ص ۲۹٦ نقل ازثواب الاعمال صدوق وعيون اخبار الرضا حديث كند كه سعد بن سعد اشعری گفت كه سئوال كردم ازحضرت رضا ﷺ ازثواب زيارت فاطمه بنت موسى بن جعفر فقال من زارها فله الجنه هر كس اورا زيارت كند برای او بهشت است .

دوم ـ ابن قولويه در كامل الزيارة بهمين سند روايت كرده كه من زارها فله الجنة اوهو من اهل الجنة .

سوم ـ و نيز در كامل الزيارة بسند معتبر ازامام محمد تقي منقولست كه فرمود هر كس عمه مرا زيارت كند درقم پس از بهراواست بهشت .

چهارم(۱) ـ درپارهٔ كتب زيارت بسند حسن منقولست كه حضرت امام رضا ﷺ باسعد اشعری فرمود ای سعد نزد شما ازما قبری است سعد عرض كرد فدايت گردم قبر فاطمه دختر امام موسى ﷺ را ميفرمائی فرمود بلی هر كس اورا زيارت نمايد و حق اورا بشناسد ازبرای او است بهشت .

پنجم(۲) ـ درمجالس المؤمنين قاضي نورالله روايت كرده كه جمعی ازمردم را

---

(۱) عن بعض كتب الزيارة عن علی بن ابراهيم عن ابيه عن سعد عن علی بن موسى الرضا ﷺ انه قال يا سعد عندكم لنا قبر قلت جعلت فداك قبر فاطمه بنت موسى بن جعفر قال نعم من زارها عارفا بحقها فله الجنة فاذا اتيت القبر فقم عند رأسها مستقبل القبله و كبر اربعا و ثلاثين تكبيره و ثلاثا و ثلاثين تسبيحه و احمدالله ثلاثا و ثلاثين تحميده ثم قل السلام علی آدم صفی الله السلام علی نوح نبی الله الخ الزيارة المعروفه)

(۲) الا ان لله حرما وهو مكه الا ان لرسول الله صلی الله عليه و آله حرما و هو المدينة الا ان لاميرالمؤمنين حرما وهو الكوفه الا ان حرمي وحرم ولدی من بعدی قم الا ان قم ✿

بخدمت حضرت ابی‌عبدالله مشرف شدند وعرض کردند ما از مردم ری هستیم فرمود مرحبا باخواننا من‌اهل قم خوشا بحال برادران ما ازمردم قم عرض کردند ما از مردم ری هستیم آنحضرت دیگر باره همان کلام‌را اعاده فرموده آنمردم چند دفعه همان گونه معروض داشته‌اند و آنحضرت همان جوابرا فرمودند بایشان .

سپس فرمود بدانید که خدای را حرمی‌است و آن کوفه است وحرم من وحرم فرزندانم بعد ازمن قم است وقم کوفه کوچك است وبرای بهشت هشت در می‌باشد سه در از آن جمله بسوی قم بازمیشود و زنی ازفرزندان من که فاطمه نام دارد در آنجا قبض روح میشود واورا آن شأن و منزلت است که بشفاعت او تمام شیعیان به بهشت میروند وبقولی فرمود زودباشد که فاطمه نام ازفرزندان من درقم دفن‌میشوند وهرکس اورا زیارت کند داخل بهشت میشود .

راوی گفت‌این کلام معجز نظام‌را از آن‌پیش که حضرت کاظم متولد شودحضرت صادق علیه‌السلام فرمود .

ششم - ونیز در کامل‌الزیاره است که حضرت رضا علیه‌السلام فرمود من زارالمعصومه بقم‌کمن زارنی هرکس‌خواهرم معصومه را درقم زیارت بنماید همان فضل و ثوابرا دارد که مرا زیارت‌کرده است .

هفتم - مجلسی درسماء والعالم بحار روایت کرده است که زیارتها تعادل الجنة یعنی ثواب زیارت حضرت معصومه معادل بهشت‌است .

اقول - ازروایت چهارم دومطلب معلوم شد یکی آنکه وفات حضرت معصومه قبل ازشهادت حضرت رضا علیه‌السلام بوده که میفرماید عندکم لنا قبر ودیگر آنکه زیارت آنحضرت مروی ومأثوراست بخلاف زیارت علیامخدره حکیمه خاتون دخترحضرت

✡ کوفة‌صغیره‌الا ان‌للجنة ثمانیته ابواب ثلاثته منها الی قم تقبض فیها أمرأة من ولدی و اسمها فاطمه بنت موسی یدخل بشفاعتها شیعتی الجنة باجمعهم و بقولی وان لنا حرما و هو قم وستدفن فیها من‌اولادی من تسمی‌فاطمه فمن زارها وجبت له الجنة قال ذلك ولم تحمل بموسی علیه‌السلام امه)

جواد که الفاظ زیارت اومروی نیست بااینکه جلالت وعظمت و آثار آنمخدره بیشتر واشهر است واین کمال تعجب است آیا سرش چیست العلم عندالله .

اگرچه محتمل است زیارت حضرت معصومه هم مأثور نباشد و از تتمه حدیث نبوده باشد واز تألیف علماء بوده باشد چنانچه علامهٔ مجلسی در تحفة الزائر همین احتمال را داده است .

مدفونین درجوار حضرت معصومه از علویین وعلویات

اول کسیکه ازسادات بقم آمد و درجوار فاطمه معصومه بخاك رفت ابوالحسن بن حسین بن جعفر بن محمد بن اسماعیل بن جعفر صادق علیه السلام بود .

دیگر ام محمد دختر موسی بن محمد بن علی الرضا علیه السلام بود که درجنب آنمخدره مدفون گردید دیگر خواهرش میمونه بنت موسی رضائیه وام اسحق جاریه محمد بن موسی مبرقع وخواهراو بریهه وام حبیب جاریهٔ ابوعلی بن احمد وام القاسم بنت علی کوکبیٔ ومیمونه دختر موسی مبرقع وخواهرش زینب وخواهر دیگرش ام احمد ودیگر ابوعبدالله اسحق بن ابراهیم بن موسی بن ابراهیم بن موسی بن جعفر که زندگانی او درتاریخ قم مسطور است .

وحقیر فضائل قم را درجلد سوم تاریخ سامراء ص ٢٤٥ مفصلا نگاشته‌ام و آن کتاب منتشر است .

فخر الملوك

بنت ناصرالدین شاه قاجار این دختر درصنایع عالیه ازقبیل نقاشی و منبتکاری وخط خوش بوصف سلیقه ومهارت موصوف و به هنرهای مزبوره و اوصاف واخلاق رائقه حمیده مشتهر ومعروفه بوده طبع موزنش با دقت نظر وعلو خیال انباز وازابنای جنس وامثال خود بهرجهت ممتاز بوده دربذل صدقات وخیرات ودست گیری ازارامل وایتام سعی تمام وجد اهتمامرا بعمل میآورد (خیرات حسان)